

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

БОЙКО АНТОН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК [368.029:005.336](043.3)

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Козьменко Ольга Володимирівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»,
професор кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гаманкова Ольга Олексіївна,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України, м. Київ,
завідувач кафедри страхування;
кандидат економічних наук, доцент
Ткаченко Наталія Володимирівна,
Черкаський інститут банківської справи
Університету банківської справи
Національного банку України,
декан фінансово-кредитного факультету

Захист дисертації відбудеться 1 липня 2011 р. о 15.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий «___» _____ 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки значно посилюється роль спроможності страхового ринку щодо забезпечення як стабільної фінансової, операційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, так і соціальної захищеності населення країни. Питання ефективності функціонування страхового ринку в Україні залишається актуальним, особливо зважаючи на певну непрозорість проведення операцій на ньому та суттєве зменшення обсягу послуг на ринку в результаті дії фінансової кризи.

Враховуючи необхідність інфраструктурного перетворення страхового ринку, і як результат – виходу його на якісно новий рівень розвитку та подолання наслідків фінансової кризи, актуальності набуває питання формування цілісної системи забезпечення фінансової стійкості всіх суб'єктів даного ринку та страхових компаній зокрема. Така постановка проблеми обумовлює необхідність пошуку інструментів впливу на систему складових забезпечення фінансової стійкості страховика. Одним з найбільш дієвих, багатофункціональних та раціональних інструментів, здатних забезпечити стабільну діяльність страхової компанії, виступає перестраховування, оскільки лібералізація світового ринку фінансових послуг надає можливість проводити як розміщення, так і прийняття ризиків в межах країни та за кордоном.

Вагомий внесок у розвиток методологічних засад управління фінансовою стійкістю страхових компаній та дослідження інструментів її забезпечення здійснено такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як М. М. Александрова, В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, В. Д. Бігдаш, О. І. Барановський, Д. Бланд, О. О. Гаманкова, О. А. Гвозденко, Н. М. Внукова, Ю. М. Дьячкова, А. О. Єпіфанов, О. Д. Заруба, О. В. Козьменко, Н. І. Машина, А. Манес, О. В. Меренкова, М. В. Мних, Л. А. Орланюк-Малицька, Л. В. Нечипорук, С. С. Осадець, В. Й. Плиса, К. Пфайффер, Н. В. Ткаченко, К. Є. Турбіна, Т. А. Федорова, Д. Д. Хемптон, В. В. Шахов, Л. В. Шірінян, Я. П. Шумелда та іншими.

Разом з тим узагальнення напрацювань з даної проблематики, накопичений досвід та отримані результати щодо використання операцій перестраховування як інструмента підвищення рівня фінансової стійкості страховика дозволяють зробити висновок про незавершеність досліджень у даному напрямку та актуалізують потребу його подальшого розвитку. Зокрема, вдосконалення вимагають: механізм проведення операцій перестраховування, ідентифікація проблем, шляхів їх вирішення та перспектив подальшого розвитку вітчизняного ринку перестраховування, розробка системи забезпечення фінансової стійкості страховика, визначення впливу перестраховування на забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, дослідження ключових аспектів розвитку нагляду, регулювання та контролю за проведенням перестрахових операцій в Україні. Крім того, існує об'єктивна необхідність розвитку науково-методичної бази оцінки рівня платоспроможності страхової компанії та процесу оптимізації структури страхового портфеля.

Актуальність вирішення вказаних проблем та недостатній рівень їх теоретико-методологічного обґрунтування обумовили вибір теми, мети та завдань дисертаційної роботи, підкреслюють її актуальність та значущість теоретичних і практичних рекомендацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з пріоритетними напрямками наукових розробок, що були здійснені в рамках наступних науково-дослідних тем ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»: «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965); «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0107U01213).

До звітів за даними темами увійшли пропозиції дисертанта щодо: підготовки рекомендацій відносно удосконалення нормативно-правової бази з питань запобігання та протидії відмиванню кримінальних доходів при здійсненні перестраховування; оптимізації портфеля страхової компанії на основі застосування операцій перестраховування; проведення факторного аналізу впливу структури страхового портфеля на фінансовий результат діяльності страхової компанії; формування ренкінгу фінансової стійкості страховика.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є формування і розвиток науково-методологічного забезпечення та удосконалення науково-методичних і практичних рекомендацій щодо управління фінансовою стійкістю страхових компаній на основі застосування механізму перестраховування.

Поставлена мета дисертаційного дослідження зумовила доцільність вирішення таких завдань:

- узагальнити теоретичні підходи до сутності, функцій, механізму, принципів проведення та класифікаційних ознак перестраховування;
- проаналізувати та систематизувати сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку ринку перестраховування в Україні;
- визначити особливості забезпечення фінансової стійкості страхової компанії;
- дослідити роль і місце перестрахових операцій у системі забезпечення фінансової стійкості страхової компанії;
- поглибити методичний підхід до проведення ренкінгу фінансової стійкості страхової компанії;
- розробити науково-методичний підхід до формалізації процесу забезпечення платоспроможності страхової компанії за рахунок застосування операцій перестраховування;
- запропонувати методичні засади побудови оптимального страхового портфеля на основі механізму перестраховування;
- визначити додаткові фінансові потоки страхової компанії, утворені внаслідок управління фінансовою стійкістю на основі перестраховування;
- обґрунтувати шляхи удосконалення системи нагляду, регулювання та контролю за проведенням перестрахових операцій.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі діяльності страхової компанії щодо забезпечення її фінансової стійкості.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти і науково-методичні підходи до перестраховальної діяльності як механізму забезпечення фінансової стійкості страховика.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження виступають: фундаментальні положення теорії фінансів та страхування, теорії оптимізації, актуарних розрахунків; напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені проблемам функціонування страхового і перестрахового ринків, сучасних концепцій страхового менеджменту, а також наукові праці вчених-економістів з дослідження умов забезпечення фінансової стійкості та безпеки суб'єктів господарювання.

У процесі дослідження застосовуються наступні сучасні методи: емпіричних і теоретичних досліджень (аналіз, синтез і групування) – при розкритті сутності, функцій, механізму та принципів проведення операцій перестраховування та дослідження ролі і місця перестраховування в процесі забезпечення фінансової стійкості страховика; логічне узагальнення – при визначенні особливостей забезпечення фінансової стійкості страхової компанії; порівняльний і статистичний аналізи – при дослідженні особливостей розвитку ринку страхування і перестраховування в Україні; моделювання – при розробці підходу до побудови оптимальної структури страхового портфеля компанії; регресійний аналіз – при визначенні чистого фінансового потоку страхової компанії та вдосконаленні засад формування ренкінгу фінансової стійкості страховика.

Інформаційну та фактологічну базу наукового дослідження склали закони України; укази Президента України; нормативні акти Кабінету Міністрів України; офіційні дані Національного банку України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Державної служби фінансового моніторингу України, Державного комітету статистики України, Ліги страхових організацій, Моторного (транспортного) страхового бюро України та інших фінансових організацій; статистичні звіти науково-дослідних установ та наукові публікації вітчизняних та закордонних дослідників з питань страхування і перестраховування.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у вирішенні наукової задачі щодо розвитку теоретичних засад та науково-методичного інструментарію забезпечення фінансової стійкості страхових компаній за рахунок використання механізму перестраховування.

До найбільш істотних результатів, що визначають наукову новизну, належать наступні положення:

вперше:

- запропоновано науково-методичний підхід до формування оптимальної структури страхового портфеля за допомогою операцій перестраховування на основі розробки та застосування економіко-математичної моделі диверсифікації основних елементів портфеля страховика, обмеженнями якої виступають: рівень платоспроможності страховика, ступінь однорідності страхового портфеля страховика, імовірність настання страхових випадків, вартість договору пере-

страхування, рівень дохідності портфеля страхової компанії, ризик збитковості страхового портфеля;

удосконалено:

- науково-методичний підхід до розрахунку точечної та інтервальної оцінок рівня платоспроможності страхової компанії, який, на відміну від існуючих, базується на ідентифікації ключових параметрів управління (страхові премії, належні перестраховикам, та страхові виплати, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестрашування), що підвищує обґрунтованість рішень щодо регулювання і контролю платоспроможності страхової компанії;
- науково-методичні положення визначення ефективності перестрахових операцій, які, на відміну від існуючих, передбачають оцінку впливу перестрашування на зміну ренкінгу фінансової стійкості страховика, розрахованого на основі нормування релевантних показників дотримання умов стійкого функціонування страхової компанії;

набули подальшого розвитку:

- формалізація фінансових потоків страхової компанії, утворених внаслідок здійснення перестрахових операцій, націлених на забезпечення фінансової стійкості страховика. Це дозволило за допомогою застосування інструментарію моделювання структурними рівняннями визначити кількісну та якісну оцінку напрямку впливу структури та обсягів потоків, отриманих внаслідок здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності страхової компанії, на величину чистого фінансового потоку страховика;
- науково-методичний підхід до здійснення факторного аналізу впливу структури страхового портфеля компанії на фінансовий результат діяльності страховика, який, на відміну від існуючих, дозволяє надати комплексну оцінку ефективності проведення кожного виду страхування в межах визначеної структури страхового портфеля;
- обґрунтування ролі та місця перестрашування в системі забезпечення фінансової стійкості страхової компанії шляхом визначення напрямків впливу перестрахових операцій на базові та додаткові умови фінансово стійкого функціонування страховика;
- напрями впорядкування системи нагляду, регулювання та контролю за проведенням перестрахових операцій на основі здійсненого узагальнення сучасних тенденцій розвитку ринку перестрашування в Україні (за місткістю ринку, суб'єктами, об'єктами та обсягами операцій). Це дозволило обґрунтувати перспективні засади розвитку страхового нагляду в Україні.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у використанні теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій щодо розробки цілісної системи управління фінансовою стійкістю страхових компаній на основі використання операцій перестрашування. Так, зокрема: 1) розроблений підхід до формування оптимальної структури страхового портфеля страхової компанії на основі операцій перестрашування; 2) запропоновано визначення

точечної та інтервальної оцінок рівня платоспроможності страховика; 3) розроблений підхід ідентифікації фінансових потоків страхової компанії сформований в результаті застосування перестраховування.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо вдосконалення законодавства, розвитку правової освіти у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму впроваджені в практичну діяльність ДНЗПО «Навчально-методичний центр ДКФМУ» (довідка від 13.04.2011 № 355/9100); щодо розробки методичних підходів до оцінки платоспроможності страхових компаній – в діяльність Антикризисового комітету Ліги страхових організацій України (довідка від 13.05.2011 № 89/III-6); щодо оптимізації структури портфеля страхової компанії на основі застосування операцій перестраховування – ПАТ «Страхова компанія «Скайд» (довідка від 10.05.2011 № 160); щодо врахування рівня використання перестрахових операцій при визначенні ренкінгу страховика – в діяльність ТДВ «Страхова компанія «Надія» (довідка від 13.05.2011 № 40); щодо формування фінансових потоків страхової компанії, пов'язаних з управлінням її фінансовою стійкістю – у діяльність Чернігівської обласної дирекції ВАТ НАСК «Оранта» (довідка від 17.11.2010 № 253/109).

Результати наукових розробок використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін: «Актуарні розрахунки», «Економіко-математичне моделювання», «Економіко-математичні методи і моделі (оптимізаційні методи і моделі)» (акт від 27.01.2011), «Державний фінансовий моніторинг», «Страхові послуги», «Страховування» (акт від 26.01.2011).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднені, обговорювались і отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: II Міжнародна науково-практична конференція «Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти» (2009 р., м. Дніпропетровськ); VIII Міжнародна науково-практична конференція «Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины» (2009 р., м. Алушта); Всеукраїнська науково-практична конференція «Управління фінансами в умовах вступу до СОТ» (2009 р., м. Харків); IV Міжнародна науково-практична конференція «Современные проблемы управления производством» (2009 р., м. Донецьк); VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Інформаційні технології в освіті, науці і техніці» (2010 р., м. Черкаси); Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю молодих вчених та студентів «Розвиток економіки України в умовах глобалізації» (2011 р., м. Харків).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 16 наукових працях загальним обсягом 22,56 друк. арк., з яких особисто автору належать 6,52 друк. арк., у тому числі

2 колективні монографії, 6 статей у фахових виданнях, 6 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 278 сторінок, у тому числі на 110 сторінках розміщено 12 таблиць, 26 рисунків, 9 додатків та список літератури з 203 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, визначено зв'язок дисертації з науковими програмами і темами, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження.

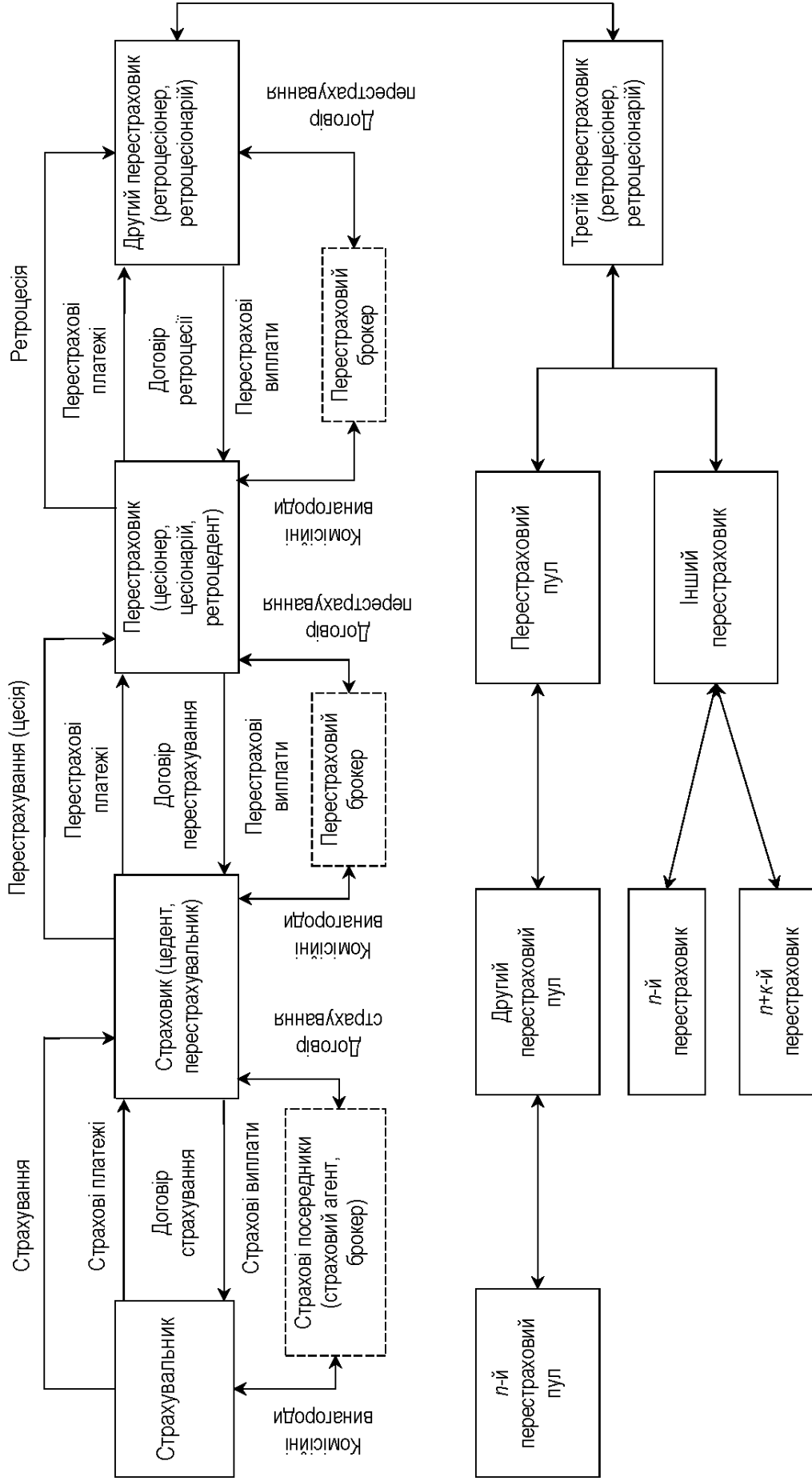
У першому розділі **«Економічні передумови розвитку перестраховування в контексті підвищення фінансової стійкості страховиків»** узагальнено теоретичні основи операцій перестраховування; проаналізовано сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку ринку перестраховування в Україні; визначено умови забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.

В результаті систематизації наукових поглядів на сутність операцій перестраховування автором обґрунтована їх особлива роль в процесі ефективного здійснення страхових операцій, яка полягає в прояві синергетичного ефекту перестраховування. Дослідження теоретичних основ перестраховування свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення даної категорії. Виходячи з цього, дисертантом запропоновано розуміти поняття перестраховування як самостійну галузь страхування, яка являє собою процес передачі визначеної на основі договору частки відповідальності за прийнятими на страхування ризиками одним страховиком (цедентом) з урахуванням власних фінансових можливостей іншому страховику (цесіонеру), та подальшої (в разі необхідності) передачі відповідальності виконання зобов'язань перестраховиком (ретроцедентом) іншому перестраховику (ретроцесіонеру) з метою забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості, диверсифікації страхового портфеля та рентабельності діяльності учасників даного процесу. На відміну від існуючих трактувань, таке визначення враховує обсяги передачі ризику, виходячи з фінансових можливостей страховика, та необмеженість кількості операцій передачі ризику.

На основі детального розгляду сутності перестрахових операцій та визначення їх учасників проведено формалізацію механізму перестраховування (рис. 1).

Автором доведено, що в процесі прийняття рішень про доцільність перестраховування окремих ризиків страхова компанія повинна враховувати не тільки можливість зменшення власної відповідальності за прийнятими ризиками, але й фінансові витрати, які вона несе в результаті передачі перестраховику частки премій, та витрати, пов'язані з веденням перестрахових операцій (оформлення договорів, бухгалтерський облік операцій, комісійні винагороди брокерам тощо).

Рис. 1. Механізм проведення перестраховування

В роботі виділено основні та допоміжні функції операцій перестраховування, формалізовано механізм їх проведення та визначено переваги і недоліки окремих методів перестраховування.

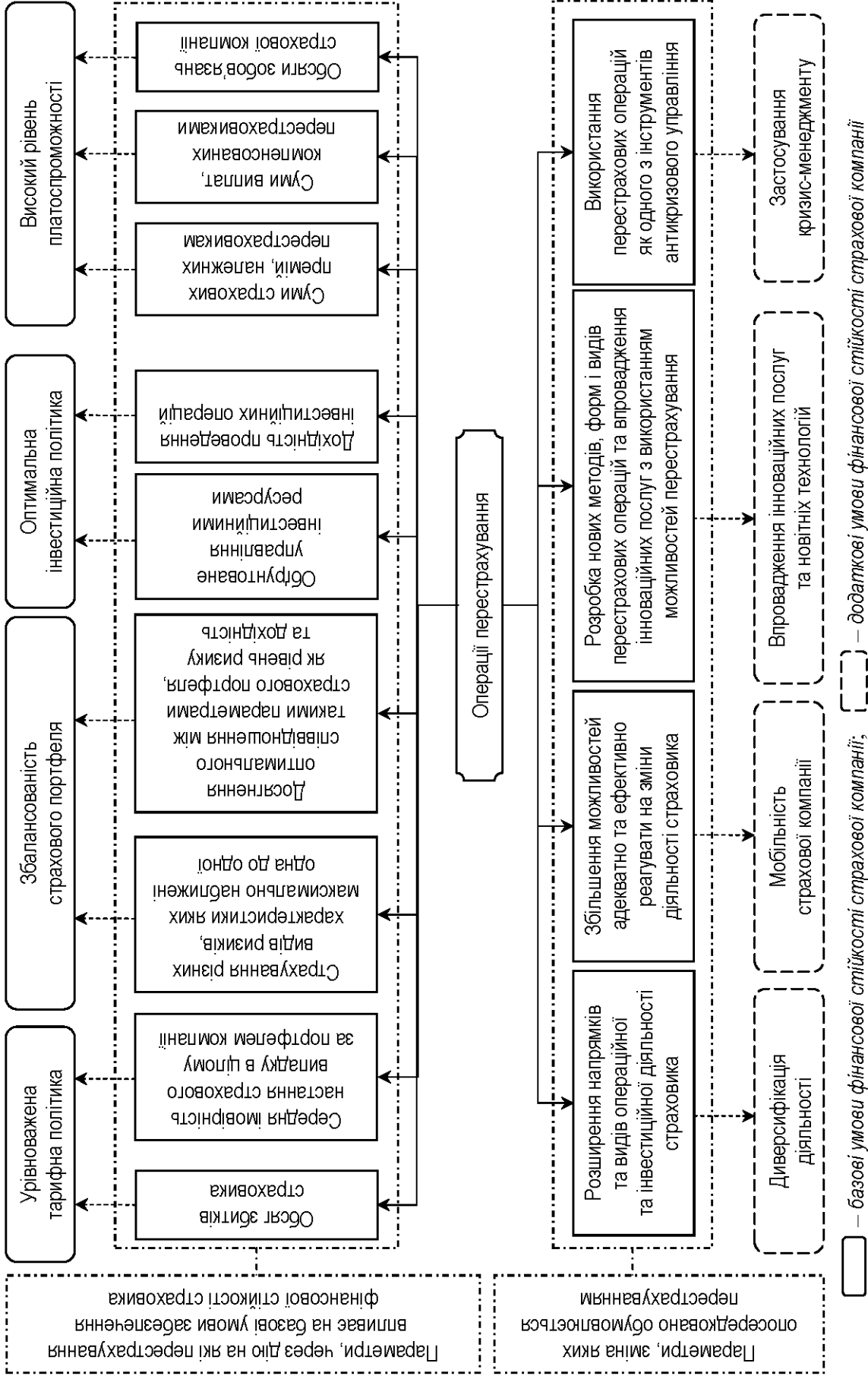
Аналіз сучасного стану українського ринку перестраховування за його місткістю, суб'єктами, об'єктами та динамікою основних показників дозволяє стверджувати про: значну залежність ринку перестраховування України від обсягів страхової діяльності вітчизняних страхових компаній, які виступають основними споживачами перестрахових операцій; невисоку реальну місткість українського ринку перестраховування, і, як результат, неможливість суб'єктів ринку нести відповідальність в межах значних за обсягами ризиків; відсутність розвинутої інфраструктури і ефективних комунікацій; використання перестрахових операцій як засобу оптимізації оподаткування і легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Автором проведено розмежування понять «фінансова стійкість», «фінансова надійність» та «фінансова безпека» страховика. Узагальнення підходів до визначення сутності «фінансова стійкість» страхової компанії дозволило розуміти її як комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру) направлених на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів.

Узагальнення проведеного дослідження дало змогу визначити умови забезпечення фінансової стійкості страховика, серед яких до базових відносять достатність власного капіталу, урівноважену тарифну політику, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної програми перестраховування, адекватні методи формування страхових резервів, оптимальну інвестиційну політику та високий рівень платоспроможності, а до додаткових – диверсифікацію діяльності, здійснення фінансового моніторингу, мобільність страхової компанії, бюджетування фінансової діяльності, управління діяльністю за центрами відповідальності, проведення бенчмаркінгу, впровадження інноваційних послуг та новітніх технологій, застосування кризис-менеджменту. Автор акцентує увагу на необхідності раціональної, гармонійної і комплексної взаємодії всіх зазначених умов з метою досягнення високого рівня фінансової стійкості страховика.

У другому розділі «**Методичні засади забезпечення фінансової стійкості страхової компанії на основі використання перестраховування**» визначено роль та місце перестраховування в забезпеченні рівня фінансової стійкості страхової компанії; розвинуто методичні засади оцінки платоспроможності страховика на основі врахування операцій перестраховування; розроблено науково-методичний підхід до оптимізації структури портфеля страхової компанії.

Автором обґрунтовано роль та місце перестраховування в системі забезпечення фінансової стійкості страхової компанії шляхом визначення напрямків впливу перестрахових операцій на базові та додаткові умови фінансово стійкого функціонування страховика (рис. 2).

Рис. 2. Обґрунтування ролі та місця перестрахування у забезпеченні фінансової стійкості страхової компанії

У дисертаційному дослідженні доведено, що кількісна оцінка ефективності проведення перестрахових операцій має здійснюватись на основі визначення зміни ренкінгу фінансової стійкості страховика під впливом перестраховування на інструменти, які формують стабільну діяльність страхової компанії.

У роботі запропоновано розраховувати ренкінг фінансової стійкості страхової компанії в наступній послідовності: 1) виокремлення групи релевантних фінансових показників, які характеризують кожну з умов забезпечення фінансової стійкості страхової компанії; 2) визначення бази даних проведення ренкінгу, встановлення гранично допустимого інтервалу значень фінансових показників; 3) порівняння поточних показників фінансової стійкості страховика з їх еталонними значеннями. Наслідком визначення ренкінгу страхової компанії є формування аналітичної бази прийняття управлінських рішень щодо необхідності та доцільності застосування операцій перестраховування з метою коригування поточного рівня фінансової стійкості страховика.

З метою визначення параметрів і можливостей управління платоспроможністю страховика за допомогою операцій перестраховування автором проведено формалізацію даного процесу, яка включає наступні етапи: 1) ідентифікація всієї сукупності факторів, які впливають на рівень платоспроможності страховика; 2) виділення факторів, які можуть виступати змінними управління та неконтрольованими змінними; 3) побудова економіко-математичної моделі визначення точечної та інтервальної оцінок рівня платоспроможності страхової компанії; 4) проведення аналізу чутливості побудованої моделі при зміні факторів управління; 5) якісне оцінювання рівня платоспроможності відповідно до розрахованої кількісної характеристики.

Для проведення точечної оцінки рівня платоспроможності страхової компанії дисертантом розроблена економіко-математична модель, яка враховує законодавчо встановлені нормативні вимоги та передбачає розгляд таких змінних управління, як страхові премії, передані перестраховикам, і страхові виплати, отримані від перестраховиків:

$$\begin{cases} R_{NL} = \min \left\{ A - N_A - Z - h_{11} (S - h_{12} \sum_{i=1}^k S_{pij}); A - N_A - Z - h_{21} (B - h_{22} \sum_{j=1}^l B_{pjl}) \right\} \\ R_L = \max \{ A - N_A - Z - R_q [g_1 B - M(g_1 - g_2)] \} \end{cases} \quad (1)$$

де R_{NL} – рівень платоспроможності для ризикового страхування; A – загальна сума активів; N_A – сума нематеріальних активів; Z – сума зобов'язань; S – сума страхових премій за попередні 12 місяців; $S_p = \sum_{i=1}^k S_{pi}$ – страхові премії, які належать перестраховикам; B – сума страхових виплат за попередні 12 місяців; $B_p = \sum_{j=1}^l B_{pj}$ – сума страхових виплат, що компенсуються перестраховиками; h_{11} , h_{12} , h_{21} , h_{22} , – параметри встановлення нормативного запасу платоспроможності страхової компанії для ризикових видів страхування; R_L – рівень платоспроможності для лайфового страхування; q – параметр встановлення нормативного

запасу платоспроможності страхової компанії для страхування життя; M – математичний резерв (загальна величина резерву довгострокових зобов'язань); R_q – частка участі перестраховиків у відшкодуванні збитків; g_1, g_2 – параметри встановлення нормативного запасу платоспроможності страхової компанії для лайфових видів страхування (g_1 – нормативний параметр в розрізі бруто-капіталу компанії; g_2 – нормативний параметр в розрізі математичних резервів).

Сутність інтервального підходу до розрахунку рівня платоспроможності страховика полягає у визначенні граничних меж інтервалів (максимальне та мінімальне значення) шляхом коригування точеної оцінки рівня платоспроможності з урахуванням похибки вимірювання (абсолютної або відносної). Дана модель передбачає якісну оцінку рівня платоспроможності у відповідності з розрахованою кількісною характеристикою на основі визначення меж інтервалів, які будуть характеризувати рівень показника (критичний, мінімальний, достатній, високий).

Формування оптимальної структури страхового портфеля, який надає можливість забезпечити необхідний рівень фінансової стійкості страхової компанії, автором пропонується здійснювати шляхом диверсифікації ризикових видів страхування. Процес диверсифікації здійснено на основі використання активного та пасивного перестраховування та формування портфеля ризиків з відповідним рівнем імовірності. Даний підхід дає можливість врахувати граничні рівні платоспроможності страховика, однорідність і дохідність страхового портфеля, вартість договору перестраховування кожного виду та ризик збитковості страхової компанії:

$$\sigma^2 = \frac{\sum_i (z_{mi} - \bar{z})^2 x_i + \sum_i (z_{mi} - \bar{z})^2 y_i}{\sum_i x_i + \sum_i y_i} \rightarrow \min$$

$$\left\{ \begin{array}{l} R_{NL} = \frac{1}{2} \max_k \left[\min \left\{ \begin{array}{l} A_k - N_{Ak} - Z_k - h_{11}(S_k - h_{12} \sum_i x_i); \\ A_k - N_{Ak} - Z_k - h_{21}(B_k - h_{22} \sum_{j=1}^l B_{pjk}) \end{array} \right\} \right] > 0 \\ V = \sqrt{\frac{\sum_i (p_i - \bar{p})^2 x_i + \sum_i (p_i - \bar{p})^2 y_i}{\bar{p}^2 \left(\sum_i x_i + \sum_i y_i \right)^2}} \leq 0,33 \\ \sum_i x_i + \sum_i y_i = 1 \\ \bar{p} = \frac{\sum_i p_i x_i + \sum_i p_i y_i}{\sum_i x_i + \sum_i y_i} \leq 0,5 \\ z_p = (p_B(H_1) \cdot (B_p + T) - p_i \cdot (S_p + V_{br})) \cdot e^{-rt} \leq MP \\ z_a = (p_B(H_1) \cdot I_p - p_i \cdot (I_e + T + V_{br})) \cdot e^{-rt} \leq MA \\ D = \sum_i (\chi_{pi} + z_{pi} - g_i)^{K_i} \sum_i (\chi_{pi} + z_{pi} - \omega_i - g_i)^{1-K_i} + \\ + \sum_i (\chi_{ai} + z_{ai} - g_i)^{K_i} \sum_i (\chi_{ai} + z_{ai} - \omega_i - g_i)^{1-K_i} \leq MD \end{array} \right. \quad (2)$$

де k – період складання страховою компанією фінансової звітності; V – коефіцієнт варіації; $i, i = 1 \div n$ – вид страхування; p_i – імовірність настання страхових випадків за i -м видом страхування; $\bar{p}$ – середня імовірність настання страхових випадків в цілому за страховим портфелем; $x_i, i = 1 \div n$ ($x_i = S_p$) – частина страхових премій, які необхідно передати у перестраховання, за i -м видом страхування; $y_i, i = 1 \div n$ – частка i -х видів страхування, які необхідно додатково залучити за допомогою активного (вхідного) перестраховання; z_p – вартість договору при пасивному перестрахованні; $p_B(H_1)$ – імовірність того, що уклавши договір перестраховання, страхова компанія сформує збалансований страховий портфель і відповідно отримає прибуток; T – тантьєма; p_t – імовірність того, що в t -й період часу буде прийнято рішення про укладання договору перестраховання; V_{br} – комісія, сплачена брокерам за надання послуг щодо укладання договору перестраховання; e – число, яке є основою натурального логарифму (приблизне значення 2,71828); r – безризикова ставка дохідності; t – період часу прийняття рішення про укладання договору перестраховання; z_a – вартість договору при активному перестрахованні; I_p – страхові премії, отримані при перестрахованні; I_e – страхові виплати за укладеними перестрахованими договорами; D – рівень дохідності портфеля страхової компанії; $\chi_{pi}, i = 1 \div n$ – частина страхових премій, за i -м видом страхування, в розрізі яких було здійснено пасивне перестраховання; $\chi_{ai}, i = 1 \div n$ – частина страхових премій, за i -м видом страхування, в розрізі яких було здійснено активне перестраховання; g_i – витрати на ведення страхової справи (організаційні, аквізаційні, інкасаційні, ліквідаційні, управлінські); ω_i – частина страхових виплат, яку страхова компанія виплачує самостійно в розрізі власного утримання; $K_i (i = 1 \div n)$ – індикатор настання страхового випадку (1 – якщо страховий випадок не відбувся; 0 – якщо страховий випадок відбувся), $MP(MA, MD)$ – математичне сподівання вартості договору при пасивному перестрахованні (при активному перестрахованні, рівня дохідності страхового портфеля).

В роботі доведено, що економіко-математична модель оптимізації структури страхового портфеля може бути трансформована в залежності від форми (облігаторна та факультативна), способу дії (активний та пасивний) перестраховання та виду страхових операцій, які перестраховуються (ризикові та лайфові).

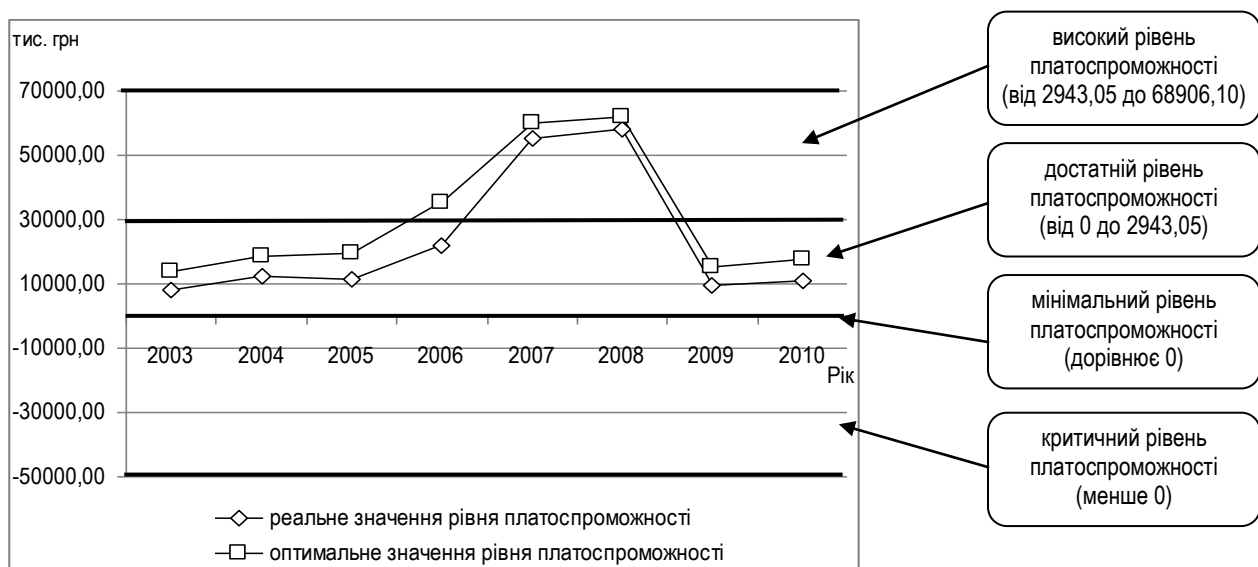
У третьому розділі «**Практичні аспекти застосування інструментарію перестраховання в Україні**» розвинуто теоретичні аспекти оцінки фінансових потоків страхової компанії, утворених внаслідок управління фінансовою стійкістю на основі перестраховання; здійснено практичну перевірку авторських пропозицій на основі даних ряду українських страхових компаній; запропоновано напрямки вдосконалення нормативно-правової бази та методів регулювання ринку перестраховання в Україні.

На основі застосування можливостей моделювання за допомогою структурних рівнянь автором проведено аналіз фінансових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності страхової компанії, а також виявлено взаємозв'язки між системоутворюючими складовими вхідного та вихідного

фінансових потоків страховика. Визначено, що з метою підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю страховика необхідно здійснювати детальний аналіз та проводити ідентифікацію складових чистого фінансового потоку компанії, сформованого внаслідок перестраховування. Здійснена автором формалізація даного процесу надала можливість одночасно врахувати всі складові вхідного та вихідного фінансового потоку в межах здійснення перестрахових операцій; проаналізувати зміни чистого фінансового потоку від проведення перестраховування в статистиці та динаміці; врахувати види, форми та способи дії операцій перестраховування.

У роботі проведено факторний аналіз впливу структури страхового портфеля компанії на фінансовий результат діяльності страховика. Це дозволило не тільки кількісно оцінити вклад кожного виду страхування у загальний фінансовий результат від укладених договорів, а й сформувані пріоритетні напрямки покращення структури портфеля.

Практичну перевірку розробленого підходу до оцінки платоспроможності страховика здійснено на основі даних ПАТ «Страхова компанія «Скайд», ТДВ «Страхова компанія «Надія», Чернігівської обласної дирекції ВАТ НАСК «Оранта». За результатами проведених розрахунків автор дійшов висновку про співпадіння динаміки значень точечної оцінки рівня платоспроможності розглянутих страхових компаній. У 2003–2008 рр. спостерігалось зростання рівня платоспроможності, причому починаючи з 2006 р. для всіх страховиків було характерне зростання темпів приросту даного показника. Фінансова криза спричинила різку зміну рівня платоспроможності досліджених компаній з високого на достатній (Чернігівська обласна дирекція ВАТ НАСК «Оранта», ПАТ «Страхова компанія «Скайд»), або критичний (ТДВ «Страхова компанія «Надія»). Кожна з розглянутих компаній мала можливість збільшити реальний рівень платоспроможності за рахунок активізації механізму перестраховування, про що свідчить оптимальне значення даного показника. Наочну інтерпретацію отриманих результатів на прикладі Чернігівської обласної дирекції ВАТ НАСК «Оранта» наведено на рис. 3.

Рис. 3. Градація рівня платоспроможності Чернігівської обласної дирекції ВАТ НАСК «Оранта» залежно від встановлених гранично допустимих меж

Базуючись на отриманих результатах щодо рівня платоспроможності досліджених страхових компаній, проведено оптимізацію структури їх страхових портфелів. Отримані параметри диверсифікованого портфеля свідчать про необхідність використання як активного, так і пасивного способів перестрахування у визначеному співвідношенні для кожного виду страхування з метою отримання збалансованої структури портфелів (табл. 1). Нульове значення часток страхових премій демонструє відсутність необхідності проведення оптимізації відповідного виду страхування, а ненульове значення свідчить про доцільність здійснення коригувальних дій.

Таблиця 1

Частки страхових премій, які необхідно передати (залучити) з метою оптимізації страхового портфеля за даними 2010 р.

Показник	Компанії	Значення показника за видами страхування						
		Страхування відповідальності	Особисте страхування	Страхування транспортних засобів	Страхування вантажу та багажу	Страхування фінансових ризиків	Майнове страхування	Страхування від нещасних випадків
Частка страхових премій, які необхідно передати у перестрахування	ПАТ СК «Скайд»	0,00	0,00	0,46	0,08	0,01	0,00	0,11
	ВАТ НАСК «Оранта»	0,05	0,03	0,21	0,09	0,07	0,06	0,07
	ТДВ СК «Надія»	0,00	0,12	0,32	0,00	0,19	0,02	0,04
Частка страхових премій, які необхідно додатково залучити за допомогою активного перестрахування	ПАТ СК «Скайд»	0,00	0,01	0,05	0,10	0,00	0,08	0,11
	ВАТ НАСК «Оранта»	0,04	0,06	0,08	0,06	0,06	0,02	0,1
	ТДВ СК «Надія»	0,08	0,00	0,09	0,00	0,06	0,07	0,01

Автором встановлено, що сучасний рівень організації системи нагляду, контролю та регулювання ринку перестрахування робить все більш актуальною переорієнтацію даної системи на створення таких умов діяльності страхових компаній, які б дозволили максимально ефективно використовувати механізм перестрахування з метою забезпечення власної фінансової стійкості. Дана ситуація вимагає: 1) формування концептуальної довгострокової стратегії розвитку ринку перестрахування; 2) впровадження ліцензування перестрахової діяльності; 3) створення умов розвитку інституту вітчизняних перестрахових брокерів та актуаріїв; 4) впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності та Директив Європейського Парламенту і Ради Європи Solvency I, Solvency II у практику регулювання перестрахових операцій; 5) удосконалення системи пруденційного нагляду за діяльністю перестраховиків; 6) зміна структури фінансування Держфінпослуг; 7) удосконалення нормативно-правової бази регулювання перестрахових операцій. Реалізація даних заходів дозволить: розширити можливості розміщення специфічних і значних

за розмірами ризиків на вітчизняному та міжнародному ринках перестраховання; підвищити прозорість здійснення перестрахових операцій; збільшити рівень капіталізації страхових компаній, що в результаті надасть можливість досягнути нового якісного та кількісного рівня розвитку українського ринку перестраховання.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і новий підхід до вирішення наукової задачі, що виявляється у формалізації та науково-методичному забезпеченні процесу досягнення страховими компаніями достатнього рівня фінансової стійкості за допомогою механізму перестраховання.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Об'єктивною передумовою існування операцій перестраховання виступає неспроможність страхових компаній самостійно нести відповідальність за значними за розмірами ризиками. Проведений аналіз дозволив трактувати перестраховання як самостійну галузь страхування, яка являє собою процес передачі визначеної на основі договору частки відповідальності за прийнятими на страхування ризиками одним страховиком (цедентом) з урахуванням власних фінансових можливостей іншому страховику (цесіонеру), та подальшої (в разі необхідності) передачі відповідальності виконання зобов'язань перестраховиком (ретроцедентом) іншому перестраховику (ретроцесіонеру) з метою забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості, диверсифікації страхового портфеля та рентабельності діяльності учасників даного процесу. В ході дисертаційного дослідження виділено основні та допоміжні функції перестраховання, формалізовано механізм його проведення, ідентифіковано фактори, які впливають на розрахунок ліміту власного утримання цедента та визначено переваги і недоліки методів перестраховання.

2. Дослідження стану, проблем та перспектив ринку перестраховання в Україні дозволяє стверджувати, що в сучасних умовах даний сегмент ринку фінансових послуг знаходиться на початковому етапі розвитку. Особливо актуальними постають проблеми правового забезпечення функціонування учасників ринку, якості і видів пропонованих перестрахових послуг, низької капіталізації та інфраструктурної розвиненості перестрахового ринку. Відповідно, подальший розвиток українського ринку перестраховання повинен ґрунтуватись на комплексному вирішенні даних проблем всіма учасниками ринку, включаючи державні органи влади всіх рівнів.

3. Проведено визначення умов забезпечення фінансової стійкості страховика, до базових відносять достатність власного капіталу, урівноважену тарифну політику, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної програми перестраховання, адекватні методи формування страхових резервів, оптимальну інвестиційну політику та високий рівень платоспроможності, а до додаткових – диверсифікацію діяльності, здійснення фінансового моніторингу, мобільність страхової компанії, бюджетування фінансової діяльності, управління діяльністю

за центрами відповідальності, проведення бенчмаркінгу, впровадження інноваційних послуг та новітніх технологій, застосування кризис-менеджменту.

4. Розроблено науково-методичний підхід до забезпечення платоспроможності страхової компанії за рахунок операцій перестраховування, який дозволяє визначити оптимальний рівень результативного показника на основі перестрахової діяльності страхової компанії та ідентифікувати основні чинники впливу (страхові премії, передані перестраховикам, та страхові виплати, отримані від перестраховиків), і в результаті оперативного коригувати зміни рівня платоспроможності та здійснювати її всебічне управління.

5. У роботі запропоновано науково-методичний підхід до оптимізації портфеля страхової компанії, який надає можливість забезпечити необхідний рівень фінансової стійкості страховика шляхом проведення диверсифікації видів страхування. Процес диверсифікації здійснюється на основі використання активного і пасивного перестраховування та формування портфеля ризиків з відповідним рівнем імовірності. Даний підхід дає можливість врахувати граничні рівні платоспроможності страховика, однорідність і дохідність страхового портфеля, вартість договору перестраховування та ризик збитковості страхової компанії.

6. З метою оптимізації фінансової діяльності страхової компанії та акумуляції додаткових джерел для підвищення рівня її фінансової стійкості обґрунтовано доцільність проведення формалізації взаємозв'язків між системоутворюючими складовими вхідного та вихідного фінансових потоків від проведення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності страхової компанії за допомогою моделювання структурними рівняннями. В рамках розглянутого науково-методичного підходу дисертантом також доведено необхідність дослідження та представлено формалізацію оцінки чистого фінансового потоку страховика, сформованого внаслідок перестраховування, та ідентифіковано його складові.

7. Визначено, що перспективним напрямком обґрунтування доцільності залучення операцій перестраховування як механізму забезпечення фінансової стійкості страховика виступає проведення факторного аналізу впливу часток кожного виду страхування в структурі страхового портфеля компанії на відповідну частку отриманого фінансового результату діяльності страховика.

8. Формування ефективно діючої системи нагляду, регулювання та контролю за проведенням перестрахових операцій є найважливішим завданням державних органів влади в цілому та Держфінпослуг зокрема. Так, автором обґрунтовано, що вирішення існуючих проблем перестрахової діяльності дозволить: мінімізувати оподаткування та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; розширити можливості розміщення специфічних і значних за розмірами ризиків на вітчизняному та закордонному ринках перестраховування; підвищити прозорість здійснення перестрахових операцій; збільшити рівень капіталізації та місткості вітчизняного ринку перестраховування, і в результаті досягти нового якісного та кількісного рівня українського ринку перестраховування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Бойко А. О. Роль страхових компаній в інвестиційному забезпеченні соціально-економічного розвитку міста / Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку міста : монографія Том 2 / [за заг. ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук Т. А. Васильєвої]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 264 с. (0,3 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у розробці науково-методичного підходу до визначення рейтингової оцінки страхових компаній (0,10 друк. арк.).*
2. Дмитрова О. С. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку : монографія / [О. С. Дмитрова, К. Г. Гончарова, О. В. Меренкова, А. О. Бойко та ін.]; за заг. ред. С. О. Дмитрова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 264 с. (16,5 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у розробці математичної моделі визначення кількісної оцінки визначення рівня ризиків операційної діяльності суб'єктів ринку фінансових послуг (2,75 друк. арк.).*

Публікації у наукових фахових виданнях

3. Козьменко О. В. Порівняльна характеристика видів страхування в Україні, Росії, Франції та країнах ЄС / О. В. Козьменко, А. О. Бойко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – К., УДУФМТ. – № 1(42). – 2009. – С. 53–59. (0,66 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у порівняльному аналізі ризикових видів страхування в Україні, Росії, Франції та країнах ЄС (0,33 друк. арк.).*
4. Бойко А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії / А. О. Бойко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» : збірник наукових праць, Луцький національний технічний університет. – Випуск 7(25). – Ч. 4. – Луцьк, 2010. – 36–49 с. (0,69 друк. арк.).
5. Меренкова О. В. Факторний аналіз імовірнісної оцінки ризику використання послуг банків для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму / А. О. Бойко, О. В. Меренкова, Т. А. Медвідь // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 11(177). – С. 46–52 (0,85 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у розробці науково-методичного підходу до проведення факторного аналізу впливу параметрів функціонування економічної системи на його кількісну результативну характеристику (0,28 друк. арк.).*
6. Бойко А. О. Ідентифікація фінансових потоків страхової компанії / А. О. Бойко // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління, том 11. Серія «Економіка». – Випуск 176 «Фінансово-банківські механізми державного управління економікою України». – Донецьк, 2010. – С. 377–388 (0,43 друк. арк.).
7. Бойко А. О. Формалізації впливу перестраховування на рівень платоспроможності страхової компанії / А. О. Бойко // Інноваційна економіка. – 2011. – № 20. – С. 226–230 (0,42 друк. арк.).

8. Бойко А. О. Оптимізація портфеля страхової компанії на основі застосування операцій перестраховування / А. О. Бойко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1(115). – С. 160–169 (0,55 друк. арк.).

Публікації в інших виданнях

9. Kozmenko O. V. Analysis of insurance market structure and dynamics in Ukraine, Russia and countries members of European insurance and reinsurance federation (CEA) / O. V. Kozmenko, O. V. Merenkova, A. O. Boyko // Problem and Perspectives in Management International Research Journal Volume 7, Issue 1, 2009. P. 30–41 (0,90 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у визначенні динамічних змін страхових ринків України та Росії (0,30 друк. арк.).*
10. Kozmenko O. V. Forecasting of principal directions of Ukrainian insurance market development based on German insurance market indices / O. Kozmenko, O. Merencova, A. Boyko, H. Kravchuk // Innovative Marketing. – Volume 5, Issue 4, 2009. – P. 51–54 (0,36 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у прогнозуванні параметрів перестраховування в Україні в залежності від аналогічних показників Німеччини за допомогою застосування рядів Фур'є (0,09 друк. арк.).*

Публікації у збірниках матеріалів конференцій

11. Бойко А. О. Перестраховування як необхідний фактор забезпечення платоспроможності страхової компанії / А. О. Бойко // Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти : зб. наук. пр. (27–28 серпня 2009 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – С. 52–54 (0,10 друк. арк.).
12. Бойко А. О. Сучасні тенденції розвитку ринку перестраховування в Україні / А. О. Бойко // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины : сб. тез. выступлений VIII Международной научно-практической конференции (1–3 октября 2009 г.) / Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского. – Алушта, 2009. – С. 114–115 (0,12 друк. арк.).
13. Козьменко О. В. Управління конкурентоспроможністю страхових компаній / О. В. Козьменко, А. О. Бойко, О. О. Капшук // Управління фінансами в умовах вступу до СОТ : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 жовтня 2009 р.). – Х. : ХНЕУ, 2009. – С. 69–71 (0,13 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у формуванні основних особливостей розвитку сучасного страхового бізнесу (0,04 друк. арк.).*
14. Бойко А. О. Управління перестраховими операціями при здійсненні ризикових та лайфових видів страхування / А. О. Бойко, О. О. Капшук // Современные проблемы управления производством : тезисы докладов IV Международ. науч.-практ. конф., г. Донецк, ДонНТУ, 22–23 октября 2009 г. – Донецк : ГВУЗ «ДонНТУ», 2009. – С. 200–203 (0,22 друк. арк.). *Особистий внесок: ідентифікація ступеня залучення перестрахових операцій у процесі регулювання рівня платоспроможності страхових компаній (0,11 друк. арк.).*

15. Бойко А. О. Моделювання диверсифікації ризиків шляхом використання операцій перестраховання / А. О. Бойко // Інформаційні технології в освіті, науці і техніці : зб. тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (4–6 травня 2010 р.) / Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2010. – С. 89–91 (0,09 друк. арк.).
16. Бойко А. О. Оптимізація структур страхового портфеля за рахунок операцій перестраховання / А. О. Бойко, В. В. Роєнко // Управління розвитком : Всеукраїнська наук.-практ. конф. з міжнародною участю молодих вчених та студентів «Розвиток економіки України в умовах глобалізації» (18 березня 2011 р.) : зб. наук. праць / Харківський національний економічний університет. – Х., 2011. – С. 79–80 (0,24 друк. арк.). *Особистий внесок: адаптація існуючих математичних методів і моделей диверсифікації інвестиційного портфеля до проведення оптимізації страхового портфеля за рахунок операцій перестраховання (0,12 друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Бойко А. О. Перестраховання як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», Суми, 2011.

У дисертації досліджено теоретичні основи проведення операцій перестраховання, визначено етапи здійснення механізму перестраховання та ідентифіковано його учасників. Проведено аналіз сучасного стану і проблем українського ринку перестраховання та визначено перспективні напрямки його подальшого розвитку. Обґрунтовано сутність, систему цілей і завдань забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Визначено роль операцій перестраховання у формуванні цілісної системи забезпечення фінансової стійкості страховика. Удосконалено науково-методичні підходи до визначення точечної та інтервальної оцінок рівня платоспроможності страховика. Розроблено економіко-математичну модель проведення оптимізації структури портфеля страхової компанії на основі застосування операцій перестраховання. Поглиблено теоретичні основи ідентифікації додаткових фінансових потоків за рахунок управління фінансовою стійкістю на основі перестраховання. Удосконалено науково-методичний підхід до проведення факторного аналізу фінансового результату діяльності страхової компанії в розрізі дослідження механізму перестраховання. Розглянуто проблемні аспекти та пріоритетні напрямки функціонування системи нагляду, регулювання та контролю за проведенням перестрахових операцій в Україні.

Ключові слова: перестраховання, страхові та перестрахові компанії, фінансова стійкість страховика, рівень платоспроможності, страховий портфель, фінансові потоки, факторний аналіз, ризик збитковості.

АННОТАЦИЯ

Бойко А. А. Перестрахование как механизм обеспечения финансовой устойчивости страховой компании – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2011.

В диссертации исследованы теоретические основы проведения операций перестрахования, определены этапы осуществления механизма перестрахования и идентифицированы его участники. Проведен анализ современного состояния и проблем украинского рынка перестрахования и определены перспективные направления его дальнейшего развития. Обоснованы сущность, система целей и задач обеспечения финансовой устойчивости страховой компании.

Определена роль осуществления операций перестрахования в рамках формирования целостной системы обеспечения финансовой устойчивости страховщика. Идентифицированы параметры, через воздействие на которые перестрахование влияет на прямые (уравновешенная тарифная политика, сбалансированность страхового портфеля, оптимальная инвестиционная политика, высокий уровень платежеспособности) и косвенные (диверсификация деятельности, мобильность страховой компании, внедрение инновационных услуг и новейших технологий, применение кризис-менеджмента) условия достижения необходимого уровня устойчивости страховой компании.

Усовершенствованы научно-методические подходы к определению точечной оценки уровня платежеспособности страховщика на основании формализации нормативно-правовой базы. Для расчета интервальной оценки платежеспособности предложено использовать механизм корректировки точечной оценки с учетом относительной и абсолютной погрешности измерения. Определен методический подход к формированию граничных значений четырех интервалов (критический, минимальный, достаточный, высокий) качественной оценки уровня платежеспособности страховика.

Разработана экономико-математическая модель проведения оптимизации структуры портфеля страховой компании на основе применения операций перестрахования, целевая функция которой характеризует минимизацию риска убыточности страхового портфеля, а параметрами системы ограничений выступают: уровень платежеспособности страховщика, однородность страхового портфеля, стоимость договора перестрахования, уровень доходности страховой компании, среднее значение вероятности наступления страховых случаев.

Исследованы основы идентификации дополнительных финансовых потоков за счет управления финансовой устойчивостью на основе перестрахования. Усовершенствован научно-методический подход к проведению факторного анализа финансового результата деятельности страховой компании, который предполагает определение влияния на чистый финансовый результат страховой

составляющей операционной, инвестиционной и финансовой деятельности в разрезе перестраховочных операций. Рассмотрены проблемные аспекты и приоритетные направления функционирования системы надзора, регулирования и контроля проведения перестраховочных операций в Украине.

Ключевые слова: перестрахование, страховые и перестраховочные компании, финансовая устойчивость страховщика, уровень платежеспособности, страховой портфель, финансовые потоки, факторный анализ, риск убыточности.

SUMMARY

Boyko A. O. Reinsurance as the insurance company financial stability providing mechanism – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics by specialty 08.00.08. – Money, Finance, Credit. – The Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine, Sumy, 2011.

Economic and methodological approaches to definition of insurer for discrete and interval estimation in according with paying solvency level have been improved. Economic and mathematic model of insurance company portfolio structure optimization on the basis of reinsurance operations usage has been designed. Theoretical aspects of additional financial flows identification by means of financial stability control on the reinsurance basis have been researched. Scientific and methodological approach to insurance company activity financial results factor analysis from the point of view of reinsurance mechanism research has been improved. Problem aspects and priority directions of observation, regulation and Ukrainian reinsurance operation conducting control system have been examined.

Key words: reinsurance, insurance and reinsurance companies, insurer financial stability, paying solvency level, insurance portfolio, financial flows, factor analysis, unprofitability risk.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
О. В. Козьменко

Підписано до друку 27.05.2011.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”
40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008